



## السيد علي اصغر العلوي<sup>١</sup>

١. باحث في الدورات الطويلة لمجمع «محمديه» العالي لتعليم المجتهد المدير، باحث في المستوى الرابع بحوزة قم العلمية متخرج دكتوراه في تخصص القرآن والإدارة بجامعة المصطفى العالمية بقم

modirekarbala313@chmail.ir

نوع المقال:  
دراسة بحثية



مواعيد المادة:

تاريخ الاستلام: ٢٠٢٤/٠١/٢٣

تاريخ المراجعة: ٢٠٢٤/٠٢/٠٦

تاريخ القبول: ٢٠٢٤/٠٢/٢١

تاريخ النشر: ٢٠٢٤/٠٤/٢٤

## المستخلص

في الدين والفقه، تظهر آثار المقاومة بشكل واضح. من أجل تقدم المجتمع وكماله والحركة نحو الأهداف العظيمة والمثالية، ينبغي التعرف على العناصر التي تقوي المنظمة. ولهذا الأمر قيمة كبيرة في فقه المقاومة. وفي فكر المرشد الأعلى للثورة كعالم ومبدع لفقه المقاومة، يبرز هذا المفهوم بشكل كبير. وينبغي اعتبار هذا الرأي بمثابة استراتيجية في فقه المقاومة. وإذا وجدت هذه القوة فلا خطر يهدد البلاد. يهدف هذا البحث إلى تقديم تحليل لعناصر التعزيز التنظيمي في فقه المقاومة باستخدام منهج الاجتهاد. وقد استخدم هذا البحث المنهج الوثائقي لجمع المعلومات. لقد تم في هذا البحث دراسة وتوضيح عناصر التعزيز في المجالين البشري والتنظيمي، ثم تم تحليل هاتين الفئتين من العناصر مع التركيز على تصريحات المرشد الأعلى للثورة. وتشير نتائج البحث إلى أنه إذا كان البناء الداخلي، سواء كان في النفس أو في المجتمع ككل، بناء قويا، فلا يمكن لأي شيء أن يقف ضده.



الكلمة الرئيسية:

فقه المقاومة،

التنظيم،

القوة التنظيمية،

السيد علي خامنئي،

قائد الثورة،

الإدارة الإسلامية.



سید علی اصغر علوی<sup>۱</sup>

۱. دانش پژوه دوره بلند مدت مجتمع عالی تربیت مجتهد مدیر محمدیه، طلبه سطح چهار حوزه علمیه قم و دکتری تخصصی قرآن و مدیریت جامعه المصطفی العالمیه قم  
modirekarbala313@chmail.ir

نوع مقاله:

پژوهشی



تاریخ‌های مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۱/۰۳

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۱۱/۱۷

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۲/۰۲

تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۰۲/۰۵

### چکیده

در سرتاسر دین و فقه، رد پای مقاومت بسیار مشهود است. برای پیشرفت و کمال یک جامعه و حرکت به سمت هدف‌های بزرگ و آرمانی، باید سراغ از عناصری گرفت که باعث استحکام بخشی سازمانی می‌شوند. این مهم در فقه مقاومت ارزش بسزایی دارد. در اندیشه رهبر معظم انقلاب به عنوان علمدار و جریان ساز فقه مقاومت این مفهوم بسیار برجسته است. این نگاه باید به عنوان یک راهبرد در فقه مقاومت مورد بررسی قرار گیرد. این استحکام اگر وجود داشته باشد، هیچ خطری کشور را تهدید نمی‌کند. این تحقیق بر آن است با استفاده از روش اجتهادی (تحلیلی استنباطی)، تحلیلی از عناصر استحکام بخش سازمانی در فقه مقاومت ارائه نماید. این تحقیق برای جمع‌آوری اطلاعات از روش اسنادی بهره برده است. در این پژوهش، عناصر استحکام بخش در دو عرصه انسانی و سازمانی، مورد بررسی و تبیین قرار گرفته، سپس این دو دسته عناصر با تاکید بر بیانات رهبر معظم انقلاب مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. ره‌آوردهای پژوهش نشان می‌دهد که اگر ساخت درونی، چه درون روحی، چه درون کلیت جامعه، ساخت مستحکمی باشد، هیچ چیز نمی‌تواند در مقابلش بایستد.



کلیدواژه:

فقه مقاومت،

سازمان،

استحکام سازمانی،

سید علی خامنه‌ای،

رهبر انقلاب،

مدیریت اسلامی.

## مقدمه

سرتاسر دین و فقه را اگر خوبی دیده شود، رد پای مقاومت بسیار مشهود و واضح است، مثل حرمت اتکاء و رکون به ظالم «وَلَا تَرْكَبُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا» (هود/۱۱۳)، انسان باید اهل مقاومت باشد. یکی از مهم‌ترین نقاط قوت ملت ایران و جامعه‌ی اسلامی هم این است که بنیه درونی جامعه‌ی اسلامی قوی و مستحکم است. (بیانات در اجتماع زائران و مجاوران حرم مطهر رضوی، ۱۴۰۲/۰۱/۰۱) برای پیشرفت و کمال یک جامعه و حرکت به سمت هدف‌های بزرگ و آرمانی، باید سراغ از عناصری گرفت که باعث استحکام بخشی سازمانی می‌شوند. این مهم در فقه مقاومت ارزش بسزایی دارد. در اندیشه رهبر معظم انقلاب به عنوان علمدار و جریان ساز فقه مقاومت این مفهوم بسیار برجسته است. به عنوان نمونه در حوادث لبنان ایشان صحبت از ساخت مستحکم سازمان مقاومت داشتند:

«باند ترور حاکم بر رژیم صهیونیست از جنگ جنایتکارانه‌ی یک ساله‌ی خود در غزه درس نگرفتند و نتوانستند بفهمند که کشتار دستجمعی زنان و کودکان و مردم غیر نظامی نمی‌تواند در ساخت مستحکم سازمان مقاومت اثر بگذارد و آن را از پا بیندازد. اکنون همان سیاست حماقت‌آمیز را در لبنان می‌آزمایند. جنایتکاران صهیونیست بدانند که بسیار کوچکتر از آنند که به ساخت مستحکم حزب‌الله لبنان صدمه‌ی مهمی وارد کنند.» (پیام رهبر انقلاب اسلامی درباره قضایای لبنان، ۱۴۰۳/۰۷/۰۷)

پیشتر از آن نیز به این مهم، در خلال بحث شهادت عناصر ارزنده حزب الله، به استحکام سازمانی و انسانی آن اشاره کردند:

«کسانی از عناصر مؤثر و ارزنده‌ی حزب‌الله را به شهادت رساندند که بلاشک، این خسارت بود برای حزب‌الله، اما این خسارتی نبود که حزب‌الله را از پا بیندازد؛ استحکام سازمانی و انسانی حزب‌الله بسیار بیشتر از این حرفها است؛ آنها، اقتدارشان، توانایی‌شان، استحکامشان خیلی بیشتر از این حرفها است که با این شهادتها ضربه‌ی اساسی بخورند. بله، البته از دست دادن یک نفر، بخصوص اگر فرمانده باشد و سابقه‌ی جهاد فی سبیل الله داشته باشد، خسارت است؛ در این شگئی نیست.» (بیانات در دیدار پیشکسوتان و فعالان دفاع مقدس و مقاومت)

این نگاه به عنوان یک راهبرد در فقه مقاومت قابل توجه و بررسی است:

«استحکام داخلی نظام، اساس کار است؛ هم استحکام سیاسی، هم استحکام اقتصادی، هم استحکام فرهنگی، و هم بالاتر از همه استحکام روحی و روانی افراد، بخصوص نخبگان و بخصوص مسئولان ارشد کشور. این استحکام اگر وجود داشته باشد، هیچ خطری کشور را تهدید نمی‌کند.» (بیانات در دیدار مردم اصفهان، ۱۳۹۵/۰۸/۲۶) «توانایی‌های ما زیاد است، ظرفیت‌های ما زیاد است؛ توجه به این ظرفیتها، استفاده‌ی از این ظرفیتها، برنامه‌ریزی عاقلانه و مدبرانه برای استفاده‌ی از این ظرفیتها می‌تواند کشور را به اقتدار و استحکام ساخت درونی برساند؛ و این، آن چیزی است که دشمن را مأیوس می‌کند.» (بیانات در دیدار مسئولان نظام و سفرای کشورهای اسلامی، ۱۳۹۶/۰۲/۰۵)

کوتاه سخن، فقه مقاومت با این رویکرد که از بیانات رهبر معظم انقلاب استفاده می‌شود، نسبت به سایر احکام و نسبت به سایر امور فقهی در اولویت قرار دارد، زیرا دشمنان داخلی و خارجی و دشمنان گوناگونی که اسلام دارد، چه دشمن سیاسی و چه دشمن فقهی، همه برای از بین بردن اسلام، دست به دست هم داده اند. بنابراین فقه مقاومت که برای از بین بردن نقش دشمن است در اولویت تمام امور قرار دارد و باید مورد توجه قرار گیرد.

## ۱- پیشینه پژوهش

هرچند تاکنون بیشتر پژوهشها ناظر به فقه فردی بوده است، اما تلاش‌های ارزشمندی نیز در حوزه فقه مقاومت صورت گرفته است. مانند:

أ. **پایان نامه:** «مفهوم شناسی مقاومت و تبیین ساحت‌های آن در فقه اسلامی»، سید حنیف رضازاده، دکتری تخصصی (PhD)، ۱۴۰۰، دانشگاه تهران، دانشکده الهیات و معارف اسلامی.

«استلزامات فقهی نظریه مقاومت در روابط بین الملل»، محمدقیوم عرفانی، دکتری تخصصی (PhD)، ۱۴۰۱، جامعه المصطفی العالمیه، مجتمع آموزش عالی فقه/مدرسه عالی فقه تخصصی.

«مشروعیت مقاومت در حقوق بین الملل و فقه اسلامی»، حیدر محمد حسین الخزاعی، کارشناسی ارشد، ۱۴۰۱، دانشگاه ادیان و مذاهب، دانشکده حقوق.

«تحلیل فقهی مقاومت اسلامی در جنگ‌های ترکیبی»، محمدرسول فخره، کارشناسی

- ارشد، ۱۴۰۲، دانشگاه امام صادق علیه السلام، دانشکده الهیات، معارف اسلامی و ارشاد.
- ب. کتاب: «فقه المقاومه (دراسة فقهیه مقارنه)»، محمد مهدی آصفی، قم، معاونه الثقافیه للمجمع العالمی لأهل البيت، ۱۴۳۰ ق.
- «اندیشه مقاومت (از منظر حضرت آیت الله العظمی خامنه ای)»، سعید صلح میرزایی، تهران، مؤسسه پژوهشی فرهنگی انقلاب اسلامی، دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت الله العظمی خامنه ای، ۱۳۹۸.
- طرح کلی اندیشه مقاومت، علی مهدیان، قم، سفیر صادق، ۱۳۹۹.
- ج. مقاله: تبیین مبانی فقهی مقاومت در اندیشه آیت الله خامنه ای، علی ملکی، پژوهش‌های سیاست اسلامی، سال یازدهم، شماره ۲۹، بهار و تابستان ۱۴۰۲.
- «چیستی «راهبرد مقاومت» در اندیشه مقام معظم رهبری و تحلیل مبانی عقلی آن از منظر فقه سیاسی»، مهدی درگاهی، حکومت اسلامی، سال ۲۸ تابستان ۱۴۰۲، شماره ۲ (پیاپی ۱۰۸)
- فقه مقاومت از عرصه‌های جدید حوزه فقه است که نیازمند تاملات بیش از پیش است. این مقاله از منظر عناصر استحکام بخش سازمانی به فقه مقاومت بپردازد، که موضوعی میان رشته‌ای محسوب می‌شود. در این مجال سعی شده به این موضوع بر اساس اندیشه رهبر معظم انقلاب پرداخته شود.

## ۲- مفهوم شناسی

### ۲-۱- فقه مقاومت

مقاومت این است که انسان راهی را انتخاب کند که آن راه را حق و درست می‌داند، و در این راه شروع به حرکت کند و موانع نتواند او را از این راه منحرف کند و او را متوقف نماید. (خامنه ای، ۱۳۹۸، طلیعه) مقاومت، واکنش طبیعی هر موجود زنده‌ای در برابر تهدید است و انسان این مزیت را دارد که می‌تواند در مقابل تهدیدهایی به مراتب بزرگتر از قدرتش، مقاومت کند و موجودیت خود را حفظ کند. و از همه بالاتر انسان مؤمن انقلابی است که با مقاومت خود، امدادهای الهی را نیز دریافت می‌کند و ناممکن‌ها را ممکن می‌کند. (خامنه ای، ۱۳۹۸)

مقاومت، آموزه‌ای الزامی در تنظیم و مدیریت نحوه مواجهه با غیر مسلمانانی است که خوی استکباری و استعماری شان مُستلزم ظلم و سلطه‌گری و دشمنی با اسلام و مسلمانان و دولت اسلامی است.

فقه مقاومت یک مجموعه وسیعی از فقه است که زیربنای آن دفاع از کیان اسلام و حفظ احکام اسلام در حوزه‌های فردی، اجتماعی، فرهنگی، امنیتی، اقتصادی، سیاسی، هنری و دیگر حوزه‌های گوناگونی که اسلام در تنظیم معیشت زندگی دنیایی و اخروی مسلمانان ارائه کرده است فرا می‌گیرد و هر کجا یکی از این امور در خطر قرار گرفت بر مسلمانان واجب است، آن را از نابودی نجات دهند و در این راستا کوشا باشند، استقامت کنند و متحمل سختی‌ها در این راه باشند.

فقه مقاومت تمام احکام و قواعد فقهی است که در تحقق این هدف کمک می‌کند، مانند احکام جهاد دفاعی، احکام دفاع از جان و مال و ناموس مسلمانان، احکام امر به معروف و نهی از منکر، حرمت بیع سلاح به کفار و دشمنان و مانند این‌ها. (به عنوان نمونه ر.ک: عاملی، ۱۴۰۹، ۱۵، ۹: أَبْوَابُ جِهَادِ الْعَدُوِّ وَ مَا يُنَاسِبُهُ) در واقع این امور علاوه بر اینکه در ارتباط با حفظ اصل اسلام و کیان اسلام هستند بلکه در ارتباط با حفظ احکام اسلام و آنچه مربوط به مسلمانان و زندگی آن‌ها، است که در فقه نیز آمده است. (ر.ک: ملکی، ۱۴۰۲)

## ۲-۲- سازمان

سازمان عبارت است از مجموعه‌ای از افراد که برای تحقق اهدافی معین همکاری می‌کنند. در همه سازمان‌ها از انسان‌ها استفاده می‌شود و همه آن‌ها هدفمند بوده از تقسیم کار بهره می‌گیرند. (رضائیان، ۱۳۸۰، ۱۰) سازمان و سازمان‌دهی ابزار اجرای برنامه‌هاست. گاهی در متون علمی مدیریت سه اصطلاح سازمان، سازماندهی، و ساخت یا ساختار سازمانی را به جای یکدیگر به کار می‌برند. (رضائیان، ۱۳۸۰، ۲۷۴) منظور از ساختار سازمانی فرایندی است که فعالیت‌های سازمانی تقسیم، سازماندهی و هماهنگ می‌شوند. (سیدجوادی، ۱۳۸۲، ۳۶۳) ساختار هر سازمان تعیین کننده میزان توان آن در پاسخگویی به چالش‌های محیطی است. ساختار سازمان از حیث «موقعیت فیزیکی» و الزامات آن بر «رویه‌های انجام کار» و «الگوی غیر رسمی ارتباطات»، مد نظر قرار می‌گیرد. (رضائیان، ۱۳۸۰، ۲۷۴-۲۷۵) ساختار سازمانی تصریح می‌کند که وظایف چگونه تخصیص داده شوند، چه شخصی به چه کسی گزارش دهد و سازوکارهای هماهنگی

رسمی و همچنین الگوهای تعاملی سازمانی که باید رعایت شوند کدامند. (رابینز، ۱۳۸۶، ۲۲)

### ۲-۳- سید علی خامنه ای

آیت الله سیدعلی حسینی خامنه‌ای متولد ۱۳۱۸ ه.ش در مشهد مقدس هستند. ایشان پس از طی مدارج علمی حوزوی و نیل به مقام اجتهاد در سنین جوانی، کنش‌های سیاسی خود را به رهبری امام خمینی رحمته‌الله علیه آغاز کردند. یکی از مبارزات تأثیرگذار ایشان در دوران پیش از انقلاب (همانند سال‌های پس از انقلاب)، جهاد تبیینی در باب معارف ناب اسلام بود، که این مقاله در صدد طرح محوری ترین مفهوم از این معارف است. سرانجام، مجاهدت‌های ایشان و هم‌زمان شان ذیل نهضت امام خمینی رحمته‌الله علیه به ثمر نشست و جمهوری اسلامی پایه گذاری شد. ایشان همچنان پس از انقلاب به نظریه پردازی و مدیریت‌های کلان کشور در شرایط مختلف مشغول بودند تا سرانجام پس از رحلت امام خمینی رحمته‌الله علیه به رهبری امت اسلامی نایل آمدند.

### ۳- روش پژوهش

روش تحقیق این مقاله، روش اجتهادی (تحلیلی استنباطی) است. این تحقیق برای جمع‌آوری اطلاعات از روش اسنادی کتابخانه‌ای (یادداشت‌برداری به صورت تحلیلی توصیفی) با روش اجتهادی بهره خواهد برد. همچنین مقاله حاضر می‌کوشد تا با استفاده از روش «تحلیل محتوا» به پشتوانه متون دینی و عنایت به بیانات رهبر معظم انقلاب، عناصر استحکام بخش سازمانی را مورد تحلیل و ارزیابی قرار دهد.

### ۴- تجزیه و تحلیل

در اندیشه رهبر معظم انقلاب، عناصر استحکام بخش در فقه مقاومت را از دو منظر می‌توان مطالعه نمود. یکی عناصر استحکام بخش انسانی و دیگری عناصر استحکام بخش سازمانی.

#### ۴-۱- عناصر استحکام بخش انسانی در فقه مقاومت

نیروی انسانی بارزترین و گران‌بهارترین سرمایه سازمان برای شکوفاسازی استعدادها و دستیابی مستمر به عملکرد عالی محسوب می‌شود. (رضائیان، ۱۳۸۰، ۳۹۱) امروزه منابع انسانی به عنوان بهترین سرمایه مطرح است و نگاه هزینه‌ای به منابع انسانی در حال از بین رفتن است. (قلی پور، ۱۳۹۰، ۱۰) کارفرمایان پیشرو، در مواجهه با فشارهای محیط رقابتی جدید، می‌کوشند

تا جایی که امکان دارد استعداد نیروهای انسانی خود را به طور کامل شکوفا سازند. بازتاب این تلاش در شعارهایی مانند «نیروی انسانی مهمترین سرمایه سازمان است» و «کارکنان ما مهمترین وجه تمایز این سازمان از سایر سازمان‌ها به شمار می‌آیند» ملاحظه می‌شود. (رضائیان، ۱۳۸۰، ۳۹۱) «مدیریت منابع انسانی» اصطلاحی است برای توصیف گستره‌ای از فعالیت‌های متنوع، شامل جذب، نگهداری و پرورش نیروی کار با استعداد و پرانرژی. (رضائیان، ۱۳۸۰، ۳۹۳) رمز موفقیت سازمانها در گرو مدیریت منابع انسانی آن هم در زمینه مبتنی بر تفکر استراتژیک است. (عباس پور، ۱۳۸۲، ۸)

بر این اساس باید به مهمترین عناصری که باعث ایجاد استحکام در حوزه منابع انسانی می‌شود پرداخت.

#### ۴-۱-۱- ایمان

در اندیشه رهبر معظم انقلاب، استحکام درونی نظام اسلامی و ملت ایران، ناشی از ایمان است:

«یکی از مهم‌ترین نقاط قوت ملت ایران و جامعه‌ی اسلامی ما این است که بنیه‌ی درونی جامعه‌ی اسلامی ما قوی و مستحکم است؛ روی این فکر کنید؛ این خیلی مهم است؛ استحکام بنیه‌ی درونی نظام اسلامی و ملت ایران. من قبلاً هم چندی پیش در یک سخنرانی یک اشاره‌ای به این قضیه کردم؛ الان یک مقداری بیشتر درباره‌ی آن توضیح عرض می‌کنم. این استحکام بنیه‌ی نظام اسلامی، این قوت بنیه‌ی نظام اسلامی، استحکام درونی نظام اسلامی و ملت ایران، ناشی از ایمان است. مردم ایران مردم مؤمنی هستند؛ حتی آن کسانی که ممکن است به چشم به نظر برسد که به بعضی از احکام اسلامی پایبندی درستی ندارند، ایمان قلبی‌شان خوب است؛ به خدا ایمان دارند، به دین ایمان دارند، به قرآن ایمان دارند، به ائمه‌ی هدی ایمان دارند؛ مردم باایمانی هستند. ملت ایران باایمان است، با عزت نفس است، با اعتماد به نفس است؛ اینها موجب شده است که ساخت درونی ملت ایران و نظام اسلامی استحکام پیدا کند. این استحکام را از کجا می‌توانیم بشناسیم و ببینیم و درست لمس کنیم؟ نشانه‌ی این استحکام چیست؟ اولین نشانه، غلبه‌ی ملت ایران بر زنجیره‌ی خصومت‌های پی‌درپی چنددهه‌ساله است.» (بیانات در اجتماع زائران و مجاوران حرم مطهر رضوی، ۱۴۰۲/۰۱/۰۱)

ایمان در اندیشه ایشان یک باور قلبی صرف نیست، بلکه باید با تعهدات عملی همراه باشد. (خامنه ای، ۱۳۹۲، فصل ایمان) این ایمان در بیانات مختلف ایشان با ایجاد روحیه مقاومت توأمان شده است:

«در درجه‌ی اول، تقویت ایمان. یکی از کارهای مهم برای ما و برای همه‌ی دلسوزان بشری در سراسر عالم، تقویت ایمان دینی است. توسعه‌ی گروه‌های مؤمن و مقاوم در سرتاسر عالم؛ انسان‌هایی که انگیزه‌ی دینی داشته باشند و ایمان داشته باشند و اهل مقاومت باشند و کار کنند، تلاش کنند؛ اینها باید توسعه پیدا کنند.

و [تقویت] قوّت و استحکام نظام اسلامی. حالا به فضل الهی، با پرچم اسلام و زیر پرچم اسلام در جمهوری اسلامی ایران یک نظامی تشکیل شده؛ این را تقویت کنیم، مستحکم کنیم، پایه‌هایش را هر چه محکم‌تر کنیم، ثمراتش و اثراتش را هر چه گسترده‌تر کنیم. (بیانات در سخنرانی تلویزیونی به مناسبت عید مبعث، ۱۴۰۰/۱۲/۱۰)

ایمان به وعده‌های الهی، ایمان به امدادهای الهی، ایمان به سنتهای الهی از متعلقات ایمانی است که باید مورد توجه قرار داد. (ر.ک: خامنه ای، ۱۳۹۲، فصل ایمان، همچنین بیانات در سالروز ورود آزادگان به میهن اسلامی، ۱۳۷۶/۰۵/۲۹؛ بیانات در مراسم دانش آموختگی دانشجویان دانشگاه امام حسین، ۱۳۹۵/۰۳/۰۳)

#### ۴-۱-۲- مفاهیم بلند و گفتمان حرکت آفرین

در آموزه‌های دینی مفاهیمی بلند و گفتمان‌های حرکت آفرینی وجود دارد که در حوزه انسانی فقه مقاومت باید به آن توجه نمود و باعث ایجاد ساختی مقاوم می‌شود. در ادامه به بعضی از این موارد اشاره می‌شود:

أ. **عزت:** در اندیشه رهبر معظم انقلاب، عزت به معنای ساخت مستحکم درونی يك فرد یا يك جامعه است که او را در مقابله‌ی با دشمن، در مقابله‌ی با موانع، دارای اقتدار می‌کند و بر چالش‌ها غلبه می‌بخشد. وقتی که عزت شامل حال يك انسان، يك فرد یا يك جامعه می‌شود، مثل يك حصار عمل می‌کند:

«یکی از خطوط اصلی در سیره‌ی امام و منش امام که امروز به آن می‌پردازیم و درباره‌ی آن قدری بحث می‌کنیم، دمیدن روح عزت ملی در کالبد کشور است. بحث درباره‌ی این حرکت عظیم امام که عزت ملی را در کشور ما و ملت ما زنده کرد، يك بحث متکی به

واقعیات جامعه است؛ یک بحث صرفاً ذهنی نیست. عزت یعنی چه؟ عزت به معنای ساخت مستحکم درونی یک فرد یا یک جامعه است که او را در مقابله‌ی با دشمن، در مقابله‌ی با موانع، دارای اقتدار می‌کند و بر چالش‌ها غلبه می‌بخشد... در منطق قرآن، عزت واقعی و کامل متعلق به خداوند و متعلق به هر کسی است که در جبهه‌ی خدائی قرار می‌گیرد. در مصاف بین حق و باطل، بین جبهه‌ی خدا و جبهه‌ی شیطان، عزت متعلق به کسانی است که در جبهه‌ی خدائی قرار می‌گیرند. این، منطق قرآن است...

وقتی که عزت شامل حال یک انسان، یک فرد یا یک جامعه می‌شود، مثل یک حصار عمل می‌کند، مثل یک باروی مستحکم عمل می‌کند؛ نفوذ در او، محاصره‌ی او، نابود کردن او برای دشمنان دشوار می‌شود؛ انسان را از نفوذ و غلبه‌ی دشمن محفوظ نگه می‌دارد. آن وقت هر چه این عزت را در لایه‌های عمیق‌تر وجود فرد و جامعه مشاهده کنیم، تأثیرات این نفوذناپذیری بیشتر می‌شود؛ کار به جایی می‌رسد که همچنان که انسان از نفوذ و غلبه‌ی دشمن سیاسی و دشمن اقتصادی محفوظ می‌ماند، از غلبه و نفوذ دشمن بزرگ و اصلی، یعنی شیطان هم محفوظ باقی می‌ماند. آن کسانی که عزت ظاهری دارند، این عزت در دل آن‌ها، در درون آن‌ها، در لایه‌های عمیق وجود آن‌ها نیست؛ لذا در مقابل شیطان بی‌دفاعند، نفوذپذیرند... وقتی ادبیات انقلابی امام را ملاحظه می‌کنید، می‌بینید تکیه‌ی اصلی بر روی ساخت درونی ملت است؛ احیای روح عزت، نه با تفاخر، نه با غرور، نه با خودبستن، بلکه با استحکام ساخت درونی» (بیانات در مراسم بیست و سومین سالگرد رحلت امام خمینی رحمته‌الله علیه، ۱۴/۰۳/۱۳۹۱)

**ب. عزم:** آیت الله خامنه‌ای «عزم» را جزو عناصر همیشگی تقویت و استحکام می‌دانند:

«باید ساخت قدرت ملی را در درون کشور تقویت کنیم و استحکام ببخشیم. عناصر این استحکام، برخی عناصر همیشگی است، برخی هم عناصر فصلی است. آنچه که جزو عناصر همیشگی است، عزم راسخ است. مسئولان کشور باید تصمیمشان را در مواجهه‌ی با مشکلات حفظ کنند، عزم راسخ خودشان را محفوظ بدارند، دچار تزلزل نشوند. به سمت آرمان‌ها حرکت کردن، این عزم راسخ را نیاز دارد. این‌جور نباشد که با مشاهده‌ی اخم دشمن، ترسروئی دشمن، حرکت معارضه‌ی دشمن با شکلهای مختلفش / تبلیغاتی‌اش، سیاسی‌اش، اقتصادی‌اش و امثال اینها/ متزلزل شوند. هم عزم راسخ

مسئولین لازم است، هم عزم راسخ مردم لازم است.» (بیانات در دیدار مسئولان نظام، ۱۳۹۲/۰۴/۳۰)

«جمهوری اسلامی مستحکم ایستاده است و بدانید آن‌ها نمی‌توانند به ما سیلی بزنند، ما به آن‌ها سیلی خواهیم زد. و این به خاطر تجهیزات مادی نیست. تجهیزات مادی نقش اساسی و تعیین‌کننده ندارند، چیزهای دیگری وجود دارد؛ آن، تجهیزات معنوی است؛ آن عزم و اراده‌ی ثابت است، آن راه‌های استحکام درونی دل‌های یکایک آحاد مردم است، آن قدرت تربیت جوان‌هایی است که در این طوفان عجیب فساد - که در دنیا به‌وسیله‌ی صهیونیست‌ها و امثال آن‌ها دارد ترویج پیدا می‌کند - قرص و محکم در صراط مستقیم در ایران ایستاده‌اند.» (بیانات در دیدار خانواده‌های شهدای مرزبان و مدافع حرم، ۱۳۹۶/۰۳/۲۸)

**ج. شهادت:** شهادت در اندیشه مقام معظم رهبری جایگاه والایی دارد. این مفهوم از آن مفاهیم قدرت‌آفرینی است که در تربیت جوانان ایرانی وجود داشته و دارد:

«جمهوری اسلامی، قدرت اسلامی، نظام اسلامی، می‌تواند این جور جوان‌هایی را تربیت کند و امروز تربیت کرده و هستند. این، قدرت جمهوری اسلامی است؛ با این قدرت، هیچ قدرت مادی‌ای توانایی مقابله ندارد. و روح [این قدرت] هم، روح همین شهادت است.» (بیانات در دیدار خانواده‌های شهدای مرزبان و مدافع حرم، ۱۳۹۶/۰۳/۲۸)

**د. امام:** در منظومه فکری مقام معظم رهبری، توحید، نقطه کانونی است و همه مفاهیم باید مرتبط با آن معنا شود. ایشان هدف خلقت را رسیدن به ولایت الهی می‌دانند. برای تحقق ولایت الهی لازم است همه نیروهای داخلی جامعه به سمت حاکمیت توحید و کسب رضایت خدا بسیج شوند. در این میان قلب جامعه که تمام نیروها را همسو می‌کند امام است. (خامنه‌ای، ۱۳۷۵/۰۷/۲۰، ر.ک: خسروپناه و دیگران، ۱۳۹۶، ۱۵۱-۱۵۲) این مفهوم دارای عقبه بسیار قدرتمندی در معارف روایی دینی است. (کلینی، ۱۴۰۷، کتاب الحجّه)

#### ۳-۱-۴- منابع استحکام بخش

در اندیشه رهبر معظم انقلاب، این مفاهیم را از منابعی باید جستجو نمود:

أ. **قرآن:** «نظام اسلامی و جامعه‌ی اسلامی با انس روزافزون با قرآن استحکام درونی پیدا می‌کند؛ و استحکام درونی آن چیزی است که جوامع را در راه‌های مطلوب خودشان و به‌سوی مطلوب‌های خودشان قادر می‌سازد و قدرت برخورد با چالش‌ها به جوامع می‌دهد. باید در درون مستحکم بود؛ این استحکام درونی به برکت انس با قرآن حاصل می‌شود. انس با قرآن ایمان را تقویت می‌کند، توکل به خدا را زیاد می‌کند، اعتماد به وعده‌ی الهی را زیاد می‌کند، ترس و خوف از مشکلات مادی را در انسان کم می‌کند، انسان‌ها را تقویت روحی می‌کند، اعتماد به نفس می‌دهد، راه‌های تقرب به خدا را برای انسان روشن می‌کند. فواید و منافع انس با قرآن در این بخش اینها است.» (بیانات در محفل انس با قرآن، ۱۳۹۳/۰۴/۰۸)

ب. **صحیفه سجاده‌ی:** «من به شما عزیزان توصیه می‌کنم که با صحیفه‌ی سجاده‌ی انس بگیرید، دعای پنجم صحیفه‌ی سجاده‌ی را مکرر در مکرر بخوانید. این دعای پنجم صحیفه‌ی سجاده‌ی مال ماست. همه‌ی ادعیه‌ی صحیفه‌ی سجاده‌ی همین طور است. آنجائی که ما را به یاد مرگ می‌اندازد، آنجائی که ما را از لغزش‌ها برحذر می‌دارد، آنجائی که عظمت معنویت دستگاه الهی را، از پیغمبر و یاران و ملائکه‌ی الهی را به رخ ما می‌کشد، اینها همه‌اش برای ما استحکام‌بخش است. در هر میدانی، استحکام درونی برای ما تعیین کننده است. اگر ساخت درونی /چه درون شخصی خود ما، درون روحی و فکری خود ما، چه درون کلیت جامعه‌ی ما/ساخت مستحکمی بود، هیچ چیز نمی‌تواند در مقابلش بایستد. این، مهمترین و اولین توصیه‌ی من به شماست.» (بیانات در دیدار سفر و رؤسای نمایندگی‌های سیاسی ایران در خارج از کشور، ۱۳۹۰/۱۰/۰۷)

ج. **نظام تربیتی به ویژه معلمان:** «اگر معلم خوب عمل کند، صحیح عمل کند، با تدبیر عمل کند، با دلسوزی عمل کند، به نظر ما همه‌ی مشکلات جامعه حل می‌شود. نه اینکه بخواهیم بگوئیم عوامل مؤثر در تربیت جوانان ما، بیرون از محیط مدرسه وجود ندارد؛ چرا، خانواده‌ها مؤثرند، رسانه‌ها مؤثرند، فضای اجتماعی مؤثر است/در اینها تردیدی نیست/اما آن سازنده‌ی اصلی، آن دست ماهر اصلی که می‌تواند يك ساخت مستحکمی درست کند که این عوامل گوناگون نتوانند تأثیر بنیانی‌ای روی این محصول بگذارند،

دست معلم است. این، ارزش معلم است.» (بیانات در دیدار جمعی از معلمان سراسر

کشور، ۱۳/۰۲/۱۳۹۱)

#### ۴-۲- عناصر استحکام بخش سازمانی در فقه مقاومت

در کنار عناصر استحکام بخش انسانی در فقه مقاومت، باید سراغ از عناصر سازمانی گرفت. عصر ما، عصر سازمان‌های بزرگ و پیچیده است و مدیر امروز باید از چگونگی سازماندهی و نحوه ایجاد این سازمان‌ها و اصلاح و تغییر آن‌ها آگاه باشد. (رضائیان، ۱۳۸۰، ۲۷۳) به عقیده دانشمندان دانش مدیریت، مدیران باید در محیط متغیر و متحول امروز به‌طور مستمر ساختار سازمانی خود را با شرایط محیطی تطبیق دهند و اصلاحات لازم را در آن به عمل آورند. (الوانی، ۱۳۸۵، ۹۵) با توجه به اینکه افراد شاغل در سازمان‌های دارای ساختار مناسب کاراتر و راضی‌ترند اهمیت سازمان و روش‌های سازماندهی بیشتر مد نظر قرار می‌گیرد. (رضائیان، ۱۳۸۰، ۲۷۳) بر این اساس، توجه به عناصر سازمانی در فقه مقاومت ضرورت می‌یابد.

گاهی در متون علمی مدیریت سه اصطلاح سازمان، سازماندهی، و ساخت یا ساختار سازمانی را به جای یکدیگر به کار می‌برند؛ در حالی که ساختار سازمانی حاصل فراگرد سازماندهی و طراحی سازمان است و مشتمل بر مجموعه روابط، مقررات و قوانینی است که حتی اگر به طور غیر رسمی شکل گرفته باشند، به طور رسمی تصویب می‌شوند و فعالیت‌های افراد برای کسب اهداف مشترک سازمانی را شکل می‌دهند. هدف از طراحی ساختار سازمانی آن است که نیروی انسانی و منابع موجود به گونه‌ای هماهنگ و ترکیب شوند که بر هم‌نیروزی و افزایش کارایی منابع موجود بینجامد. در واقع سازماندهی فراگردی است که با سایر فراگردهای مدیریت تعامل دارد و نقش مهمی در کسب هدف‌های سازمان ایفا می‌کند. (رضائیان، ۱۳۸۰، ۲۷۴)

انسان‌ها در نگاه فردی در فقه مقاومت به هر میزان که اهل مقاومت باشند، آنگاه که در مقیاس جمعی و به هم پیوسته با یکدیگر تعریف می‌شوند، مقاومتشان چندین برابر می‌شود، که در تعبیر دینی و قرآنی از آن به «ولایت» تعبیر می‌شود. (ر.ک: خامنه‌ای، ۱۳۹۲، فصل ولایت)، با این ملاحظه، تبیین ساختار سازمانی اهمیت می‌یابد.

طرح ریزی ساختار سازمانی یعنی فرایند انتخاب ساختار سازمانی که برای یک استراتژی و محیط مشخص بتواند مفید واقع گردد و بقای آن را تضمین نماید، به عبارت دیگر طراحی سازمان

عبارت است از فراگرد انتخاب و استقرار ساختارهایی برای دستیابی به هدفها و انجام رسالت سازمان. هدف غایی طراحی سازمان، استقرار ساختارهایی است که با سامان بخشیدن به منابع موجود، بتوانند به بهترین نحو امکان تحقق اهداف و اجرای راهبردهای سازمان را فراهم آورند. نکته حایز اهمیت آن است که مدیران طراحی سازمان را به منزله یک فعالیت حل مسأله در نظر می‌گیرند. آنان باید اهداف طراحی هر سازمان را با نگرشی کاملاً اقتضایی در نظر آورند؛ به طوری که حاصل هر طراحی، ساختاری متناسب با شرایط ویژه و منحصر به فرد سازمان یا واحد سازمانی مورد نظر باشد؛ بنابراین مدیران به جای تکرار صرف کارهای دیگران یا تقلید از ساختار سایر سازمانها، باید نیازهای خاص سازمان خود را شناسایی کنند و ساختار ویژه‌ای برای رفع آن نیازها طراحی کنند. (رضائیان، ۱۳۸۰، ۳۲۸)

#### ۴-۲-۱- تشکیلات ولایی و مؤمنانه

برای ایجاد ساختار مستحکم، وجود یک ساخت حقوقی و رسمی و تشکیلات منسجم و نظام قوی، لازم و ضروری است:

«آنچه مهم است این است که نظام جمهوری اسلامی یک ساخت حقوقی و رسمی دارد که آن قانون اساسی، مجلس شورای اسلامی، دولت اسلامی، انتخابات/همین چیزهایی که مشاهده می‌کنید/است، که البته حفظ اینها لازم و واجب است...» (بیانات در دیدار اساتید و دانشجویان در دانشگاه علم و صنعت، ۱۳۸۷/۰۹/۲۴)

این ساختارها در «کلیات فرایند تحقق اهداف انقلاب اسلامی» تبیین شده است:

«ما می‌خواهیم آن نظامی، آن تشکیلاتی و آن حکومتی را که بتوان این هدفها را در آن محقق کرد، به وجود آوریم. این یک فرآیند طولانی و دشواری دارد.» (بیانات در دیدار کارگزاران نظام، ۱۳۷۹/۰۹/۱۲) «یک زنجیره‌ی منطقی وجود دارد؛ حلقه‌ی اول، انقلاب اسلامی است، بعد تشکیل نظام اسلامی است، بعد تشکیل دولت اسلامی است، بعد تشکیل جامعه‌ی اسلامی است، بعد تشکیل امت اسلامی است؛ این یک زنجیره‌ی مستمری است که به هم مرتبط است. (بیانات در دیدار دانشجویان کرمانشاه، ۱۳۹۰/۰۷/۲۴)

موضوع «ساختارها» و طرح مهندسی آن، به طور ویژه در گام دوم یعنی در نظام اسلامی محقق

شده اند:

«انقلاب که تحقق پیدا کرد، بلافاصله بعد از آن، تحقق نظام اسلامی است. نظام اسلامی، یعنی طرح مهندسی و شکل کلی اسلامی را در جایی پیاده کردن. مثل این که وقتی در کشور ما نظام سلطنتی استبدادی فردی موروثی اشرافی وابسته برداشته شد، به جای آن، نظام دینی تقوایی مردمی گزینشی جایگزین می‌شود؛ با همین شکل کلی که قانون اساسی برایش معین کرده، تحقق پیدا می‌کند؛ یعنی نظام اسلامی.» (بیانات در دیدار کارگزاران نظام، ۱۳۷۹/۰۹/۱۲)

«منظور من در اینجا از نظام اسلامی، یعنی آن هویت کلی که تعریف مشخصی دارد، که کشور، ملت و صاحبان انقلاب/که مردم هستند/آن را انتخاب می‌کنند. در مورد ما، مردم ما انتخاب کردند: جمهوری اسلامی. جمهوری اسلامی یعنی نظامی که در آن، مردم‌سالاری از اسلام گرفته شده است و با ارزشهای اسلامی همراه است.» (بیانات در دیدار دانشجویان کرمانشاه، ۱۳۹۰/۰۷/۲۴)

«نظام اسلامی، یعنی هندسه‌ی عمومی جامعه، اسلامی بشود.» (بیانات در دیدار کارگزاران نظام، ۱۳۸۰/۰۹/۲۱)

«ما الان یک نظام اسلامی داریم که اصولش هم مشخص و مبنای حکومت در آن جا معلوم است. مشخص است که مسؤولان چگونه باید باشند. قوای سه‌گانه وظایفشان معین است. وظایفی که دولت‌ها دارند، مشخص و معلوم است؛ اما نمی‌توانیم ادعا کنیم که ما یک دولت اسلامی هستیم؛ (بیانات در دیدار کارگزاران نظام، ۱۳۷۹/۰۹/۱۲)

که این مهم، باید در مرحله سوم یعنی دولت اسلامی، تکمیل شود:

«منظور از دولت اسلامی این است که بر اساس آنچه که در دوره‌ی تعیین نظام اسلامی به وجود آمد، یک قانون اساسی درست شد؛ نهادها و بنیانهای اداره‌ی کشور و مدیریت کشور معین شد. این مجموعه‌ی نهادهای مدیریتی، دولت اسلامی است. در اینجا منظور از دولت، فقط قوه‌ی مجریه نیست؛ یعنی مجموع دستگاه‌های مدیریتی کشور که اداره‌ی یک کشور را برعهده دارند؛ نظامات گوناگون اداره‌کننده‌ی کشور. (بیانات در دیدار دانشجویان کرمانشاه، ۱۳۹۰/۰۷/۲۴)

ایشان در عین حال، برای ارتقای این ساختار، به اهمیت کار تشکیلاتی به تفصیل در جای خود تاکید نموده و نکاتی را مطرح فرموده اند. (ر.ک: زارعی، ۱۳۹۳) و اینکه تشکیلات معبد خوبی است اما نباید معبود باشد:

«تشکیلات می‌تواند معبد باشد، ولی مبدا تبدیل به معبود گردد؛ اصول و ارزش‌های عقیدتی و معنوی خودتان را در قالب تشکیلات حفظ، و بر صمیمیت و همدلی بین اعضا تأکید کنید.» (پیام

رهبر انقلاب به تشکل‌های دانشجویی انقلابی، (۱۳۹۲/۱۱/۲۳)

در این هندسه هم به نسبت‌های پنهانی اشاره کرده‌اند که در دانش مدیریت مرسوم به آن کمتر توجه می‌شود. (علوی، ۱۳۹۵) نسبت بین ایمان و گروه‌های مومن و مقاوم نیز از مواردی است که در اندیشه ایشان دیده می‌شود:

«در درجه‌ی اول، تقویت ایمان. یکی از کارهای مهم برای ما و برای همه‌ی دلسوزان بشری در سراسر عالم، تقویت ایمان دینی است. توسعه‌ی گروه‌های مؤمن و مقاوم در سرتاسر عالم؛ انسان‌هایی که انگیزه‌ی دینی داشته باشند و ایمان داشته باشند و اهل مقاومت باشند و کار کنند، تلاش کنند؛ اینها باید توسعه پیدا کنند و [تقویت] قوّت و استحکام نظام اسلامی. حالا به فضل الهی، با پرچم اسلام و زیر پرچم اسلام در جمهوری اسلامی ایران یک نظامی تشکیل شده؛ این را تقویت کنیم، مستحکم کنیم، پایه‌هایش را هر چه محکم‌تر کنیم، ثمراتش و اثراتش را هر چه گسترده‌تر کنیم.» (بیانات در سخنرانی تلویزیونی به مناسبت عید مبعث، ۱۴۰۰/۱۲/۱۰)

#### ۲-۲-۴- نقش مفهوم ولایت در تشکیلات مؤمنانه

«ولایت» محوری‌ترین مفهومی است که باید در عناصر استحکام بخش سازمانی مورد توجه قرار داد.

«در جامعه اسلامی، رابطه بین ولی و مردم، یک رابطه ولایی است و ارتباط و اتصال آن‌ها، غیر قابل انفکاک می‌باشد و تمام اجزای این جامعه، با یکدیگر متصل‌اند و از هم جدا نیستند.» (بیانات در دیدار با مسئولان و کارگزاران نظام به مناسبت عید غدیر، ۱۳۷۷، ر.ک: خسروپناه و دیگران، ۱۳۹۶، ۷۳۲-۷۳۴)

رویکرد ولایی آثار مهمی در بردارد. (مهدیان، ۱۳۹۹، ۴۳) آیت الله خامنه‌ای معتقدند تشکیل جامعه ولایی با محوریت ولی الهی، سبب تحقق منظومه منسجم دینی می‌شود و در مقابل، اگر مسأله حکومت و ولایت را از دین بگیرند، دین یک مجموعه احکام متفرق و متشتتی خواهد شد. (خسروپناه و دیگران، ۱۳۹۶، ۱۵۵) بر این اساس، ولایت مهمترین مفهومی است که در عناصر استحکام بخش سازمانی دیده می‌شود.

#### ۳-۴- نسبت عناصر انسانی و سازمانی در فقه مقاومت

در اندیشه مقاومت رهبر معظم انقلاب بین این عوامل درونی با بیرونی ارتباط وثیقی وجود

دارد:

«ساخت اقتدار درونی ملت که در درجه‌ی اول با ایمان صحیح و راسخ و با اتحاد آحاد مردم و با عمل درست مسئولین کشور و با همراهی مسئولان و آحاد مردم و با توکل به خدای متعال انجام خواهد گرفت؛ یعنی به کار گرفتن عقل و معنویت و توکل و حرکت و عمل؛ بلاشک در اوضاع منطقه هم اثر می‌گذارد، کما اینکه تا حالا هم اثر گذاشته است.» (بیانات در دیدار کارگزاران حج، ۱۳۹۲/۰۶/۲۰)

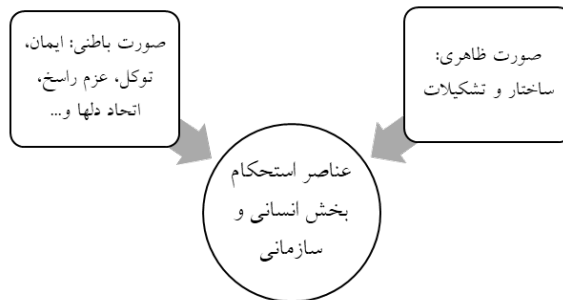
هسته مرکزی این استحکام را در ساخت درونی باید دانست. تا آنجا که می‌تواند خلأهای ظاهری و بیرونی را هم جبران نماید:

«واقعاً اگر ما در درون خودمان، ساخت درونی محکم باشد، هیچ مشکل بیرونی نخواهد توانست بر ما فائق بیاید. باید دل را، باطن را آنچنان محکم کرد که بر همه‌ی کاستی‌ها و کمبودهای ظاهری و جسمانی و محیطی فائق بیاید. این هم با توکل به خدای متعال و با توجه به خدای متعال حاصل خواهد شد، بدانید.» (بیانات در دیدار اعضای هیئت دولت، ۱۳۸۸/۰۶/۱۶)

از منظری دیگر در مبنای فقهی ایشان، همیشه در دل ساخت حقوقی، یک ساخت حقیقی، یک هویت حقیقی و واقعی وجود دارد که باید آن را باید حفظ کرد. به تعبیری این ساخت حقوقی در حکم جسم و قالب است و آن هویت حقیقی در حکم روح و معنا و مضمون است. اگر آن معنا و مضمون تغییر پیدا کند، ولو این ساخت ظاهری و حقوقی هم باقی بماند، نه فایده‌ای خواهد داشت، نه دوامی خواهد داشت. این حقیقت را باید در نسبت بین عناصر انسانی و سازمانی در فقه مقاومت در نظر داشت:

«آنچه مهم است این است که نظام جمهوری اسلامی یک ساخت حقوقی و رسمی دارد که آن قانون اساسی، مجلس شورای اسلامی، دولت اسلامی، انتخابات/همین چیزهائی که مشاهده می‌کنید/است، که البته حفظ اینها لازم و واجب است؛ اما کافی نیست. همیشه در دل ساخت حقوقی، یک ساخت حقیقی، یک هویت حقیقی و واقعی وجود دارد؛ او را باید حفظ کرد. این ساخت حقوقی در حکم جسم است؛ در حکم قالب است، آن هویت حقیقی در حکم روح است؛ در حکم معنا و مضمون است. اگر آن معنا و مضمون تغییر پیدا کند، ولو این ساخت ظاهری و حقوقی هم باقی بماند، نه فایده‌ای خواهد داشت، نه دوامی خواهد داشت؛ مثل دندانی که از داخل پوک شده، ظاهرش سالم است؛ با اولین برخورد با یک جسم سخت در هم می‌شکند. آن

ساخت حقیقی و واقعی و درونی، مهم است؛ او در حکم روح این جسم است. آن ساخت درونی چیست؟ همان آرمانهای جمهوری اسلامی است: عدالت، کرامت انسان، حفظ ارزش‌ها، سعی برای ایجاد برادری و برابری، اخلاق، ایستادگی در مقابل نفوذ دشمن؛ اینها آن اجزاء ساخت حقیقی و باطنی و درونی نظام جمهوری اسلامی است. اگر ما از اخلاق اسلامی دور شدیم، اگر عدالت را فراموش کردیم، شعار عدالت را به انزواء انداختیم، اگر مردمی بودن مسئولان کشور را دست کم گرفتیم، اگر مسئولین کشور هم مثل خیلی از مسئولین کشورهای دیگر به مسئولیت به عنوان یک وسیله و یک مرکز ثروت و قدرت نگاه کنند، اگر مسئله‌ی خدمت و فداکاری برای مردم از ذهنیت و عمل مسئولین کشور حذف شود، اگر مردمی بودن، ساده‌زیستی، خود را در سطح توده‌ی مردم قرار دادن، از ذهنیت مسئولین کنار برود و حذف شود؛ پاک شود، اگر ایستادگی در مقابل تجاوزطلبی‌های دشمن فراموش شود، اگر رودربایستی‌ها، ضعف‌های شخصی، ضعف‌های شخصیتی بر روابط سیاسی و بین‌المللی مسئولین کشور حاکم شود، اگر این مغزهای حقیقی و این بخشهای اصلی هویت واقعی جمهوری اسلامی از دست برود و ضعیف شود، ساخت ظاهری جمهوری اسلامی خیلی کمکی نمی‌کند؛ خیلی اثری نمی‌بخشد و پسوند «اسلامی» بعد از مجلس شورا: مجلس شورای اسلامی؛ دولت جمهوری اسلامی، به تنهایی کاری صورت نمی‌دهد. اصل قضیه این است که مراقب باشیم آن روح، آن سیرت از دست نرود، فراموش نشود؛ دلمان خوش نباشد به حفظ صورت و قالب. به روح، معنا و سیرت توجه داشته باشید. این، اساس قضیه است... تغییر سیرت، تغییر آن هویت واقعی، بتدریج و خیلی آرام حاصل می‌شود. توجه بعضی‌ها به این، غالباً جلب نمی‌شود، یا خیلی‌ها توجه‌شان جلب نمی‌شود.» (بیانات در دیدار اساتید و دانشجویان در دانشگاه علم و صنعت، ۱۳۸۷/۰۹/۲۴)



نگاره ۱: نسبت عناصر استحکام بخش انسانی و سازمانی در فقه مقاومت

## نتیجه‌گیری

عناصر استحکام بخش در دو عرصه انسانی و سازمانی، قابل تحلیل و بررسی است. نیروی انسانی بارزترین و گران‌بهارترین سرمایه سازمان برای شکوفاسازی استعدادها و دستیابی مستمر به عملکرد عالی محسوب می‌شود. بر این اساس باید به مهمترین عناصری که باعث ایجاد استحکام در حوزه منابع انسانی می‌شود پرداخت. در اندیشه رهبر معظم انقلاب، استحکام درونی نظام اسلامی و ملت ایران، ناشی از ایمان است. ایمان در اندیشه ایشان یک باور قلبی صرف نیست، بلکه باید با تعهدات عملی همراه باشد. این ایمان در بیانات مختلف ایشان با ایجاد روحیه مقاومت توأمان شده است. ایمان به وعده‌های الهی، ایمان به امدادهای الهی، ایمان به سنتهای الهی از متعلقات ایمانی است که باید مورد توجه قرار داد.

در آموزه‌های دینی مفاهیمی بلند و گفتمان‌های حرکت آفرینی وجود دارد که در حوزه انسانی فقه مقاومت باید به آن توجه نمود و باعث ایجاد ساختی مقاوم می‌شود. مانند عزت، عزم، شهادت و... در اندیشه رهبر معظم انقلاب، این مفاهیم را از منابعی باید جستجو نمود. مانند قرآن و صحیفه سجادیه و عوامل تربیتی مانند معلمان و...

در کنار عناصر استحکام بخش انسانی در فقه مقاومت، باید سراغ از عناصر سازمانی گرفت. عصر ما، عصر سازمان‌های بزرگ و پیچیده است و مدیر امروز باید از چگونگی سازماندهی و نحوه ایجاد این سازمان‌ها و اصلاح و تغییر آن‌ها آگاه باشد. بر این اساس، توجه به عناصر سازمانی در فقه مقاومت ضرورت می‌یابد.

انسان‌ها در نگاه فردی در فقه مقاومت به هر میزان که اهل مقاومت باشند، آنگاه که در مقیاس جمعی و به هم پیوسته با یکدیگر تعریف می‌شوند، مقاومتشان چندین برابر می‌شود، که در تعبیر دینی و قرآنی از آن به «ولایت» تعبیر می‌شود. با این ملاحظه، تبیین ساختار سازمانی قابل توجه می‌شود.

برای ایجاد ساختار مستحکم، وجود یک ساخت حقوقی و رسمی و تشکیلات منسجم و نظام قوی، لازم و ضروری است. این ساختارها در «کلیات فرایند تحقق اهداف انقلاب اسلامی» تبیین شده است. موضوع «ساختارها» و طرح مهندسی آن، به طور ویژه در گام دوم یعنی در نظام

اسلامی محقق شده اند، که این مهم، باید در مرحله سوم یعنی دولت اسلامی، تکمیل شود. ایشان در عین حال، برای ارتقای این ساختار، به اهمیت کار تشکیلاتی به تفصیل در جای خود تأکید نموده و نکاتی را مطرح فرموده اند. و اینکه تشکیلات معبد خوبی است اما نباید معبود باشد. در این هندسه هم به نسبت‌های پنهانی اشاره کرده‌اند که در دانش مدیریت مرسوم به آن کمتر توجه می‌شود. نسبت بین ایمان و گروه‌های مومن و مقاوم نیز از مواردی است که در اندیشه ایشان دیده می‌شود. «ولایت» محوری ترین و مهمترین مفهومی است که در عناصر استحکام بخش سازمانی دیده می‌شود.

در اندیشه رهبر معظم انقلاب بین عوامل درونی با عوامل بیرونی ارتباط وثیقی وجود دارد که در نسبت بین عناصر انسانی و سازمانی در فقه مقاومت وجود دارد. هسته مرکزی این استحکام را در ساخت درونی باید دانست. تا آنجا که می‌تواند خلأهای ظاهری و بیرونی را هم جبران نماید. از منظری دیگر در مبنای فقهی ایشان، همیشه در دل ساخت حقوقی، یک ساخت و هویت حقیقی وجود دارد که باید آن را باید حفظ کرد. به تعبیری این ساخت حقوقی در حکم جسم و قالب است و آن هویت حقیقی در حکم روح و معنا و مضمون است. اگر آن معنا و مضمون تغییر پیدا کند، ولو این ساخت ظاهری و حقوقی هم باقی بماند، نه فایده‌ای خواهد داشت، نه دوامی خواهد داشت. این حقیقت را باید در نسبت بین عناصر انسانی و سازمانی در فقه مقاومت در نظر داشت.

## منابع و ماخذ

### قرآن

۱. آصفی، محمد مهدی، ۱۴۳۰ق، فقه المقاومه (دراسة فقهیه مقارنه)، قم، معاونه الثقافیه للمجمع العالمی لأهل البيت.
۲. الوانی، سید مهدی، ۱۳۸۵، مدیریت عمومی، تهران، نشر نی.
۳. خامنه‌ای، سیدعلی، ۱۳۹۸، اندیشه مقاومت (از منظر حضرت آیت الله العظمی خامنه‌ای)، گردآورنده: سعید صلح میرزایی، تهران، مؤسسه پژوهشی فرهنگی انقلاب اسلامی، دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت الله العظمی خامنه‌ای.
۴. خامنه‌ای، سیدعلی، ۱۳۹۲، طرح کلی اندیشه اسلامی در قرآن، تهران، صهبها.
۵. خسروپناه و جمعی از پژوهشگران، ۱۳۹۶، منظومه فکری آیت الله العظمی خامنه‌ای، تهران، سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
۶. رایبیز، استیفن بی، ۱۳۸۶، تئوری سازمان ساختار و طراحی سازمان، ترجمه الوانی و دانایی‌فرد؛ تهران، انتشارات صفار.
۷. رضاییان، علی، ۱۳۸۰، مبانی سازمان و مدیریت، تهران، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت).
۸. رضاییان، علی، ۱۳۹۰، مبانی مدیریت رفتار سازمانی، تهران، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت).
۹. زارعی، محمود، ۱۳۹۳، کار باید تشکیلاتی باشد: مجموعه بیانات مقام معظم رهبری درباره تشکل و کار تشکیلاتی، قم، شهید کاظمی.
۱۰. سیدجوادی، سید رضا، ۱۳۸۲، مبانی سازمان و مدیریت تهران، نگاه دانش.
۱۱. عاملی، محمد بن حسن، ۱۴۰۹ ق، وسائل الشیعة، قم، مؤسسة آل البيت علیهم السلام.
۱۲. عباس پور، عباس، ۱۳۸۲، مدیریت منابع انسانی پیشرفته (رویکردها، فرایندها و کارکردها) سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی.
۱۳. علوی، سید علی اصغر، ۱۳۹۵، آنچه در دانشکده مدیریت نیاموختیم، تهران، سدید.
۱۴. قلی پور، آرین، ۱۳۹۰، مدیریت منابع انسانی (مفاهیم، تئوریها و کاربردها)، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی.
۱۵. کلینی، محمد بن یعقوب بن اسحاق، ۱۴۰۷ ق، الکافی (ط- الإسلامية)، محقق و مصحح: غفاری علی اکبر و آخوندی، محمد، تهران، دار الکتب الإسلامية.

۱۶. مهدیان، علی، ۱۳۹۹، طرح کلی اندیشه مقاومت، قم، سفیر صادق.
۱۷. ملکی، علی، ۱۴۰۲، تبیین مبانی فقهی مقاومت در اندیشه آیت الله خامنه ای، پژوهش‌های سیاست اسلامی، سال یازدهم، شماره ۲۹، بهار و تابستان.